

DELEGATURA UOKiK W KATOWICACH

Katowice, dn. 17.11.2008r.

RKT-61-50/08/SB

DECYZJA Nr RKT-74/2008

Stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134, poz. 939),
- działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

I. na podstawie art. 28 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przeciwko D. S.-R. prowadzącej Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach w którego toku zostało uprawdopodobnione, że przedsiębiorca stosuje praktyki, o których mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 wymienionej na wstępie ustawy, polegające na wykorzystywaniu w zawieranych z konsumentami umowach przyjęcia dziecka do Przedszkola Niepublicznego „Sezamkowo” postanowień, wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z zm.) o treści:

1. *„Wysokość czesnego może być zmieniona w przypadku wzrostu kosztów utrzymania Sezamkowa, jednak nie więcej niż o 20% i nie częściej niż 1 raz w okresie obowiązywania umowy.”*

2. *„W przypadku powstania opóźnienia w płatności czesnego, Opiekun zapłaci karę umowną w wysokości 1 zł za każdy dzień zwłoki po 10-tym dniu danego miesiąca płatności.”*

- i po przyjęciu przez D. S.-R. prowadzącą Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach zobowiązania wyeliminowania z obrotu zakwestionowanych postanowień

- **nakłada się** na D. S.-R. prowadzącą Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach **obowiązek wykonania tego zobowiązania w terminie do dnia 28 listopada 2008r.**

II. na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nakłada się na D. S.-R. prowadzącą Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach obowiązek złożenia do dnia 12 grudnia 2008r. sprawozdania o zrealizowaniu przyjętego zobowiązania, przy czym sprawozdanie powinno zawierać:

- informację o zawarciu nowych umów lub podpisaniu aneksów z wszystkimi konsumentami, których dzieci kontynuują uczęszczanie na zajęcia w przedszkolu w roku szkolnym 2008/2009,
- potwierdzenie zawarcia nowych umów lub podpisania aneksów z konsumentami, których dzieci kontynuują uczęszczanie na zajęcia w przedszkolu w roku szkolnym 2008/2009 wraz z kopiami przykładowych 3 podpisanych nowych umów lub aneksów,
- potwierdzenie zawarcia nowych umów z konsumentami, których dzieci rozpoczęły lub dopiero rozpoczną naukę w przedszkolu wraz z kopiami przykładowych 3 podpisanych nowych umów.

Uzasadnienie

W imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanego dalej organem antymonopolowym) z urzędu przeprowadzone zostało postępowanie wyjaśniające dotyczące badania wzorców umów stosowanych przez przedsiębiorców prowadzących działalność polegającą na świadczeniu usług przedszkolnych niepublicznych na terenie województw opolskiego i śląskiego.

W dniu 17.04.2008r. postanowieniem nr 1 (Karty nr 1-2) w związku z ustaleniami dokonanymi w ramach powyższego badania wszczęte zostało z urzędu postępowanie w związku z podejrzeniem stosowania przez D. S.-R. prowadzącą Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach (zwaną dalej przedsiębiorcą) bezprawnych działań noszących znamiona praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, co mogło stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) – zwanej dalej ustawą antymonopolową, polegających na stosowaniu w umowach postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z zm.) o treści:

1. § 4.6 Umowy przyjęcia dziecka do Przedszkola Niepublicznego „Sezamkowo” *„Wysokość czesnego może być zmieniona w przypadku wzrostu kosztów utrzymania Sezamkowa, jednak nie więcej niż o 20% i nie częściej niż 1 raz w okresie obowiązywania umowy.”*
2. § 5.2 Umowa przyjęcia dziecka do Przedszkola Niepublicznego „Sezamkowo” *„W przypadku powstania opóźnienia w płatności czesnego, Opiekun zapłaci karę umowną w wysokości 1 zł za każdy dzień zwłoki po 10-tym dniu danego miesiąca płatności.”*

W odpowiedzi z dnia 28.04.2008r. na zawiadomienie o wszczęciu postępowania w sprawie powyższych praktyk, przedsiębiorca wyjaśnił co następuje (Karty nr 4-6). Prowadząc własne przedszkole szczególny nacisk jest kładziony przede wszystkim na dobro dziecka. Dlatego mimo zdefiniowania w umowie zakwestionowanych zapisów, traktowane były one jako sposób zapewnienia właściwego wykonania obowiązków przez opiekunów dzieci wynikających z umowy. Zapisy zacytowane we wszczęciu postępowania nigdy nie zostały w praktyce zastosowane. Pojawienie się ich było spowodowane przede wszystkim chęcią zabezpieczenia płynności finansowej przedszkola, a tym samym zabezpieczenia dzieci przed ewentualną koniecznością zmniejszenia ilości pomocy dydaktycznych, czy wyposażenia przedszkola (kredki, papier, bajki itp.). Wysokość opłat ustalana jest na minimalnym poziomie, tak aby zapewnić możliwość uczęszczania możliwie dużej liczbie dzieci, co przy wysokich kosztach utrzymania (duże ilości materiałów plastycznych, bajki, udział w występach i związane z tym koszty strojów, dekoracji itp, konieczny ciągły rozwój kompetencji nauczycieli, itp.) nie daje możliwości swobodnego dysponowania środkami. Dlatego każde zachwianie płynności, np. spowodowane wzrostem cen, odbija się na jakości procesu dydaktycznego, a więc na dzieciach. Umowy zawierające zakwestionowane klauzule nie były wykorzystywane od około dwóch miesięcy.

Przedsiębiorca zobowiązał się, z uwagi na przedstawione we wszczęciu postępowania wątpliwości organu antymonopolowego do natychmiastowego usunięcia zakwestionowanych klauzul ze stosowanego wzoru umowy oraz nie stosowania zapisów w umowach już zawartych.

Przedsiębiorca wyjaśnił, iż jego zamiarem nigdy nie było stosowanie jakichkolwiek klauzul, które mogłyby zostać uznane za naruszające prawa konsumenta. Równocześnie nie zgodził się, ze stwierdzeniem, że stosowane były klauzule, które „pomimo różnic w sformułowaniu treści, mają tożsamy charakter, a skutek ich stosowania jest identyczny” jak postanowienia wskazane w piśmie z dnia 17.04.2008r., tj. klauzule wpisane do rejestru.

W zapisie § 4.6 stosowanej umowy, zawarto wyraźne ograniczenie wysokości (do 20%) i liczby podwyżek (tylko jedna w roku), niezależnie od oceny stopnia naruszenia interesów konsumentów, skutki ich stosowania są z pewnością odmienne od pozwalających na wielokrotną zmianę ceny bez żadnej wyraźnie określonej kwotowo granicy. Należy zauważyć, że zgodnie z przepisem art. 385³ pkt 20 k.c. za niedozwolone postanowienia umowne może być uznany zapis pozwalający na podwyższenie ceny, jeżeli nie umożliwiono konsumentowi odstąpienia od umowy.

Tymczasem w stosowanym wzorze zawarto prawo rozwiązania umowy na podstawie dwutygodniowego wypowiedzenia dokonanego w każdym czasie.

Z kolei w zapisie § 5.2 stosowanego wzoru, mowa jest wyraźnie o karze umownej. Zapis ten jest zatem nieważny zgodnie z dotyczącym wszystkich umów przepisem art. 483 § 1 k.c. zezwalającym na wprowadzenie kar umownych jedynie w wypadku niewykonania lub nienależytego wykonania świadczeń niepieniężnych, tymczasem w ocenianym wzorze umowy został on zastrzeżony na wypadek niewykonania świadczenia pieniężnego. W związku z powyższym zapis jako nieważny nie może być oceniany na gruncie przepisów o niedozwolonych klauzulach umownych, gdyż dotyczą one zapisów umów, które co do zasady są ważne, a jedynie nie wywołują skutku w stosunkach z konsumentami.

Niezależnie od powyższego wskazano, że zgodnie z przepisem art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty stosowanym w związku z przepisem art. 89a ustawy o systemie oświaty prowadzenie wychowania przedszkolnego w niepublicznych formach, nie jest działalnością gospodarczą. Przedsiębiorca zadeklarował zmiany w treści umów. Umowy są zawierane w miesiącach wrzesień – listopad.

Do pisma z dnia 5.05.2008r. został dołączony nowy wzorzec umowy (Karty nr 13-14).

W kolejnym piśmie z dnia 23.06.2008r. przedsiębiorca poinformował, iż nowy wzór umowy zaczął być stosowany od dnia 28.04.2008r. Równocześnie zauważono, iż data ta nie jest równoznaczna z zawarciem umowy według nowego wzoru, gdyż nie zawarto jeszcze nowych umów. Przedsiębiorca wyjaśnił, iż deklarację o niestosowaniu zakwestionowanych zapisów umów należy traktować jako zobowiązanie na rzecz osoby trzeciej w rozumieniu art. 393 k.c. Przedszkole nie będzie stosowało zakwestionowanych zapisów niezależnie od aktywności klientów polegającej na podpisywaniu aneksów. W celu poinformowania klientów, że Przedszkole nie ma zamiaru stosować zakwestionowanych klauzul, zostanie do klientów wysłane pismo wraz z propozycją aneksu (Karty nr 18-20).

W piśmie z dnia 15.09.2008r. przedsiębiorca poinformował, iż aneksy zostały przekazane klientom do dnia 15.09.2008r. poprzez osobiste doręczenie, względnie zostały one przesłane zwykłą pocztą. Przedstawione zostały kserokopie przykładowych aneksów zwróconych przez rodziców. Wyjaśniono, iż aneksowanie zostanie prawdopodobnie zakończone do 30.09.2008r. Zależy to od aktywności klientów polegającej na zwrocie podpisanych aneksów. Przedszkole zawiera umowy z rodzicami na okres jednego roku szkolnego. Umowy te zawierane są z około 10 miesięcznym wyprzedzeniem (umowy na rok szkolny 2008/2009 – 1.09.2008r. – 30.06.2009r. były zawierane jesienią 2007r.). Zadeklarowano, iż wszyscy rodzice, którzy zawarli umowy na rok szkolny 2008/2009 otrzymali aneksy do podpisu. Zakwestionowane umowy były zawierane na okres od 01.09.2008r. do 30.06.2009r. Z uwagi na fakt, że umowy z klientami są zawierane w okresie jesiennym (listopad – grudzień) na rok szkolny zaczynający się od września następnego roku kalendarzowego, przedszkole nie zawarło jeszcze żadnej umowy według nowego wzoru. Pierwsza taka umowa (na rok szkolny 2009/2010) zostanie zawarta prawdopodobnie dopiero w październiku lub listopadzie (Karty nr 27-28).

Organ antymonopolowy ustalił, co następuje:

W trakcie przeprowadzonego postępowania organ antymonopolowy ustalił, że przedsiębiorca prowadzi działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji placówek oświatowych (Karta nr 44).

Umowy przyjęcia dziecka do Przedszkola Niepublicznego „Sezamkowo” zawierają postanowienia o treści (Karty nr 39, 40):

1. § 4.6 *„Wysokość czesnego może być zmieniona w przypadku wzrostu kosztów utrzymania Sezamkowa, jednak nie więcej niż o 20% i nie częściej niż 1 raz w okresie obowiązywania umowy.”*,
2. § 5.2 *„W przypadku powstania opóźnienia w płatności czesnego, Opiekun zapłaci karę umowną w wysokości 1 zł za każdy dzień zwłoki po 10-tym dniu danego miesiąca płatności.”*

W trakcie postępowania przedsiębiorca poinformował o zmianie treści zakwestionowanych postanowień. § 5.2 otrzymał brzmienie *„W przypadku powstania opóźnienia*

w płatności czesnego, za każdy dzień opóźnienia zostaną naliczone odsetki ustawowe.” Natomiast zakwestionowane postanowienie § 4.6 umowy nie zostało ujęte w nowych umowach (Karta nr 14).

W toku niniejszego postępowania organ antymonopolowy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 28 ust. 1 ustawy antymonopolowej, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione - na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1, lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania - że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy antymonopolowej zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Ustawa antymonopolowa w art. 24 ust. 2 i 3 stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego, naruszanie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji. Nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów.

Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy antymonopolowej, przez przedsiębiorcę rozumie się przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2007r. Nr 155, poz. 1095), a także osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

D. S.-R. prowadzi Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach na podstawie wpisu do ewidencji placówek oświatowych. Zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tj. Dz.U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572 ze zm), system oświaty w Polsce obejmuje m.in. przedszkola, które mogą być zarówno placówkami publicznymi, jak i niepublicznymi (art. 5 ust. 1 ww. ustawy o systemie oświaty).

W wyroku z dnia 5 lutego 2003 sygn. akt XVII Ama 36/02, Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, stwierdził co następuje. „Zauważyć należy, iż ustawa antymonopolowa nie określa pojęcia przedsiębiorcy. W ustawie (vide art. 4) znajduje się generalne odesłanie do innej ustawy posiłkowej. Odniesienie to nie dotyczy jednak podmiotów określonych w art. 4 ust. 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. W w/w art. ustawodawca stwierdził, że dla potrzeb niniejszej ustawy za przedsiębiorcę uznane zostaną osoby prawne organizujące lub świadczące usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej. Zauważyć należy, iż w ustawie nie zostało sprecyzowane jaki rodzaj działalności należy uznać za działalność o charakterze użyteczności publicznej. (...) Zdaniem Sądu można ustalić, iż dana działalność jest działalnością o charakterze publicznym dokonując analizy celu prowadzenia działalności. W przypadku (szkoły wyższej) celem tym jest świadczenie usług edukacyjnych z jednoczesnym zapewnieniem sobie zysku z tego tytułu. W ocenie Sądu przedmiotem działania powódki są usługi o charakterze użyteczności publicznej – to jest edukacja.” Powyższe orzeczenie zostało potwierdzone w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004r. sygn. akt III SK 22/2004, w którym Sąd Najwyższy – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, stwierdził co następuje. „Uczelnia niepaństwowa jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Tekst jednolity: Dz.U. 2003r. Nr 86 poz. 804 ze zm.)”.

Wobec powyższego należy uznać, iż D. S.-R. prowadząca Przedszkole Niepubliczne „Sezamkowo” w Katowicach jako osoba świadcząca usługi oświatowe o charakterze użyteczności publicznej jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a ustawy antymonopolowej.

Jako „sprzeczne z prawem” należy kwalifikować zachowania sprzeczne z nakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych. Sprzeczne z prawem są czyny: zabronione i zagrożone sankcją karną, czyny zabronione pod sankcjami dyscyplinarnymi, czyny zakazane przepisami administracyjnymi lub przepisami prawa gospodarczego publicznego, czyny zabronione przepisami o charakterze cywilnym, sprzeczne z nakazami zawartymi w prawie cywilnym lub prawie administracyjnym. Bezprawność jest taką cechą działania, która polega na jego sprzeczności z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego, bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Dla ustalenia bezprawności działania wystarczy, że określone zachowanie koliduje z przepisami prawa. /Por. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji Komentarz, pod redakcją prof. dr hab. Janusza Szwejki, Wydawnictwo CH BECK, Warszawa 2000, s.117 - 118/

Wobec powyższego, aby określone zachowanie mogło zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów konieczne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek:

- bezprawne działanie przedsiębiorcy,
- działanie narusza zbiorowe interesy konsumentów.

Przedsiębiorcy został postawiony zarzut stosowania postanowień wzorców umownych, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 K.p.c. Wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej. Kontroli abstrakcyjnej wzorca jako takiego (art. 479³⁶ – 479⁴⁵ K.p.c.) dokonuje się niezależnie od tego, czy wzorzec był, czy też nie był zastosowany w konkretnej umowie. Kontrola taka obejmuje klauzule pojedyncze lub zbiorowe (cały wzorzec lub jego fragment). Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Art. 479⁴³ K.p.c. rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez organ antymonopolowy, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w w/w rejestrze, jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego. Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych.

Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów dokonując oceny postanowienia umownego ocenia określony zapis, i w momencie jego wpisania do rejestru klauzula przestaje być postanowieniem konkretnego wzorca umownego, a staje się samodzielnie funkcjonującą zasadą, która została zakwestionowana. Ze względu na rozszerzoną skuteczność klauzul (art. 479⁴³ K.p.c.), spełnia ona funkcję podobną do przepisów prawa. Tak więc, dokonując oceny treści postanowień umownych wykorzystywanych przez przedsiębiorców we wzorcach umownych należy wykorzystywać reguły interpretacji wykształcone w nauce prawa i praktyce orzeczniczej (wykładnia językowa, systemowa, funkcjonalna i inna). Stąd też, niedozwolone będą takie postanowienia umów, które mieszczą się w „hipotezie” klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię. Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej. Czynnikiem przesądzającym o podobieństwie dwóch klauzul powinien być zatem zamiar, cel, jakiemu ma służyć kwestionowane postanowienie. Jeśli cel utworzenia spornej klauzuli odpowiada celowi sformułowania klauzuli uznanej za niedozwoloną, oba zapisy można uznać za tożsame.

Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Sąd orzekając co do postanowienia, iż jest to niedozwolone postanowienie umowne

stwierdza, iż kształtuje ono prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, równocześnie rażąco naruszając jego interesy. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. przez niedozwolone postanowienie umowne uważa się, postanowienie umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie, które kształtuje jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Biorąc pod uwagę powyższą wykładnię, można stwierdzić, iż praktyki polegające na zamieszczaniu w zawieranych umowach, postanowień, które zostały wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych są bezprawne i naruszają zbiorowe interesy konsumentów. Powyższe zostało potwierdzone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. sygn. akt III SZP 3/06 oraz wyroku SOKiK z dnia 25. 05. 2005r. (sygn. akt XVII Ama 46/04).

Posługiwanie się w obrocie konsumenckim klauzulami uznanymi przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za abuzywne i wpisanymi do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone postanowienia umowne jest zakazane prawem. „Prezes Urzędu może stwierdzić stosowanie przez przedsiębiorcę praktyki o której mowa w art. 23 a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na posługiwaniu się postanowieniem wzorca umownego, które zostało wpisane do rejestru, bez względu na to, czy wpis dotyczy tego przedsiębiorcy, przeciwko któremu jest prowadzone postępowanie, czy też związany jest z działaniami innych kontrahentów konsumentów” (Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 02.12.2005r. (sygn. akt VI ACa 760/05). Podobne twierdzenie Sąd Apelacyjny zawarł we wcześniejszym wyroku, tj. w orzeczeniu z dnia 29.09.2005r. (sygn. akt VI ACa 381/05), gdzie przywołując stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 19. 12. 2003r. III CZP 95/03 (OSNC 2005/2/25), wskazał, że „wyrok uwzględniający powództwo przez uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i zakazanie ich stosowania ma, zgodnie z art. 479⁴³ K.p.c., od chwili wpisania do odpowiedniego rejestru, skutek także wobec osób trzecich.” Pomimo, iż powyżej przywołane wyroki zapadły pod rządami ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 2000r., to orzecznictwo to należy uznać za aktualne także w aktualnym stanie prawnym. Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 2007r. rozważana kwestia została uregulowana w analogiczny sposób, a zatem nie występują różnice, które nakazywałyby odejście od ustalonej linii orzecznictwa i w konsekwencji tego odmienną ocenę prawną badanego zagadnienia.

I.1 W zakresie punktu I.1 sentencji decyzji oceniana praktyka dotyczy stosowania w umowach w sprawie korzystania z przedszkola postanowienia wzorców umów, które zostało wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c.:

§ 4.6 Umowy przyjęcia dziecka do Przedszkola Niepublicznego „Sezamkowo” *„Wysokość czesnego może być zmieniona w przypadku wzrostu kosztów utrzymania Sezamkowa, jednak nie więcej niż o 20% i nie częściej niż 1 raz w okresie obowiązywania umowy.”*

Kwestionowane postanowienie w pkt I.1 sentencji oraz postanowienia poniżej przytoczone wpisane do rejestru, pomimo różnic w sformułowaniu treści, mają tożsamy charakter, a skutek ich stosowania jest identyczny.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 10.04.2003r. sygn. akt XVII Amc 17/01 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 14.08.2003r. pod numerem 59, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu.

„Czesne w następnych latach studiów może ulec zmianie w związku z uzasadnionym wzrostem kosztów ponoszonych przez uczelnię i zostanie ustalone przez rektora zarządzeniem wiążącym strony umowy przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego”.

Postanowienia o treści jak zakwestionowane, zostały uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 5.10.2005r. sygn. akt XVII Amc 20/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony

Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 3.04.2006r. pod numerami 642 i 643, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Turystyki i Hotelarstwa w Łodzi.

„Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości, przed rozpoczęciem roku akademickiego”,

„Wysokość czesnego może ulegać zmianom w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia”.

W ww. wyroku Sąd stwierdził co następuje. „Pierwszy z zakwestionowanych postanowień wzorca umowy nie gwarantuje studentowi rzetelnej informacji o zmianie treści umowy zawartej z pozwaną w zakresie ewentualnej zmiany wysokości opłat, które winien on ponieść. Umowa łącząca studenta i pozwaną ma charakter umowy ciągłej i podlega ona rygorom umów konsumenckich określonych w art. 384 i 384¹ k.c. (...) Nie dotyczy to tylko umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. Powyższe dotyczy również zmiany wzorca umowy w czasie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym, jeżeli druga strona nie wypowiedziała umowy w najbliższym terminie.

Zapis powyższy jest niezgodny z w/w przepisami, a przyjęty w nim sposób powiadamiania studenta o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia Rektora nie stanowi gwarancji, iż ta informacja z pewnością do niego dotrze, co rodzić może ujemne skutki w postaci powstania u konsumenta zadłużenia w opłatach z powodu braku wiedzy o ich podwyżce. Z tych powodów zakwestionowane postanowienie umowne kształtuje prawa i obowiązki studenta (konsumenta) w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami a zarazem rażąco narusza jego interes.

Odnosnie drugiego z zakwestionowanych postanowień wzorca umowy, to stanowi on niedozwoloną klauzulę umowną określoną w art. 385³ pkt 20 k.c. O ile pozwana szkoła ma pełne prawo do podwyższenia wysokości czesnego w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia, o tyle studentowi (konsumentowi) powinno być gwarantowane prawo do odstąpienia od zawartej umowy, gdy nie jest on w stanie ponieść kosztów podwyżki. Wzorzec, którym posługuje się pozwana takiego uprawnienia dla studenta nie przewiduje. Nie można uznać za słuszny argument pozwanej, że problem ten rozwiązuje prawo studenta do rozwiązania umowy w każdym czasie zgodnie z § 9 wzorca umowy. W takim przypadku student do momentu rozwiązania umowy zmuszony byłby do ponoszenia opłaty w podwyższonej wysokości.”

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 21.04.2006r. sygn. akt XVII Amc 49/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 20.06.2006r. pod numerem 756, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Edukacji Zdrowotnej.

„Uczelnia zastrzega sobie prawo zmiany warunków niniejszej umowy, które nastąpi poprzez zarządzenie Kanclerza Wyższej Szkole Edukacji Zdrowotnej w Łodzi, nie wymaga to wypowiedzenia warunków niniejszej umowy. Zarządzenia podane zostanie do wiadomości studentów przez ogłoszenie na tablicy informacyjnej oraz w dziekanacie”.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 25.07.2005r. sygn. akt XVII Amc 46/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 7.10.2005r. pod numerem 547, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Marketingu i Biznesu w Łodzi.

„Zmiana wysokości czesnego w ciągu roku akademickiego, może nastąpić jedynie proporcjonalnie do oficjalnego wskaźnika wzrostu kosztów utrzymania”.

W ww. wyroku Sąd stwierdził co następuje. „W świetle przepisu art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentami nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając jego interesy. (...) W ocenie Sądu kwestionowana klauzula jest sprzeczna z art. 385³ pkt 20 k.c., który stanowi, iż niedozwolonym postanowieniem umownym jest zapis uprawniający kontrahenta konsumenta do podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez

przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy. Istotnie klauzula ta pozwala na zmianę czesnego bez możliwości negocjacji czy też odstąpienia od umowy przez konsumenta.”

Biorąc pod uwagę powyższe, prawo do zmiany wysokości opłat bez prawa rodziców korzystających z usług przedszkola do rozwiązania umowy, należy uznać za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające ich interesy, a więc za niedozwolone postanowienie umowne w myśl art. 385¹ § 1 k.c. Dodatkowo w opinii organu antymonopolowego w/w postanowienie jest sprzeczne również z art. 385³ pkt 20 k.c. zgodnie z którym za niedozwolone postanowienie umowne, uważa się w szczególności to, które uprawnia kontrahenta konsumenta do podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy.

I.2 W zakresie punktu I.2 sentencji decyzji oceniana praktyka dotyczy stosowania postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c.:

§ 5.2 Umowa przyjęcia dziecka do Przedszkola Niepublicznego „Sezamkowo” *„W przypadku powstania opóźnienia w płatności czesnego, Opiekun zapłaci karę umowną w wysokości 1 zł za każdy dzień zwłoki po 10-tym dniu danego miesiąca płatności.”*

Kwestionowane w pkt I.2 sentencji decyzji postanowienie oraz postanowienia poniżej przytoczone wpisane do rejestru, pomimo różnic w sformułowaniu treści, mają tożsamy charakter, a skutek ich stosowania jest identyczny.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 21.11.2006r. sygn. akt XVII Amc 135/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 5.02.2007r. pod numerem 1016, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Niemieckiemu Instytutowi Języków i Gospodarki DISW Sp. z o.o. w Szczecinie.

„W przypadku nie wywiązywania się słuchacza z warunków określonych w § 4 pkt 1 dot. terminu płatności Szkoła może obciążyć słuchacza opłatą w wysokości 1 PLN za każdy dzień zwłoki do momentu dokonania zaległej wpłaty”.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 13.04.2006r. sygn. akt XVII Amc 38/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 3.07.2006r. pod numerem 791, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Jolanta Kaczor, Ewa Mielicka Cosmopolitan Prywatna Szkoła Języków Obcych s.c. Mielicka Ewa, Kaczor Jolanta, Opole.

„W przypadku opóźnienia w regulowaniu należności za kurs szkoła każdorazowo naliczy słuchaczowi karę umowną w wysokości 0,50 zł za każdy dzień zwłoki”.

Zgodnie z art. 359 § 2¹-2³ k.c., maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Na dzień wydania decyzji stopa kredytu lombardowego opublikowanego przez NBP wynosi 7,50%. Tym samym odsetki za czynności prawne nie powinny przekraczać 30% w skali roku. Natomiast w badanym przypadku z tytułu opóźnienia w dokonaniu zapłaty wymaganych opłat naliczane są odsetki karne wynoszące 1 zł za każdy dzień zwłoki. W dostarczonych umowach w zależności od czasu przebywania w przedszkolu czesne pobierane za miesiąc korzystania z usług zostało określone w następujących wysokościach odpowiednio 290 zł oraz 350 zł (Karta nr 42). Podana w umowie kara w wysokości 1 zł za każdy dzień opóźnienia w spełnieniu

świadczenia, dla opłaty 290 zł stanowi 0,34%, natomiast dla opłaty 350 zł stanowi 0,28% należnych płatności. W skali roku odsetki w powyższych przypadkach wynoszą odpowiednio dla poszczególnych płatności 124% / 104%. Tym samym odsetki karne zostały określone dla poszczególnych ww. opłat odpowiednio w wysokości 4 / 3,5 razy przekraczającej odsetki ustawowe.

Biorąc pod uwagę powyższej wyliczone odsetki naliczane przez przedsiębiorcę z tytułu opóźnienia w zapłacie czesnego, należy je uznać za rażąco wygórowane, ponieważ są one znacznie wyższe od stawki ustawowej. Dlatego też, zakwestionowane postanowienie umowne uznać należy jako bezprawne, sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy klienta, a tym samym za niedozwolone postanowienie umowne w myśl art. 385¹ § 1 k.c. Dodatkowo w opinii organu antymonopolowego w/w poziom odsetek umownych jest rażąco wygórowany i niewspółmierny do konsekwencji finansowych zwłoki konsumenta w dokonaniu płatności z tytułu korzystania z usług. Z tego względu kwestionowane postanowienie jest sprzeczne z art. 385³ pkt 17 k.c. zgodnie z którym za niedozwolone postanowienie umowne, uważa się w szczególności to, które nakłada na konsumenta, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego.

Pierwsza z praktyk dotyczy uniemożliwienia konsumentowi rozwiązania umowy w sytuacji podwyższenia wysokości czesnego. W ocenianym przypadku konsument jest zobowiązany do zapłaty wyższego czesnego bez prawa odstąpienia od umowy. Kolejna z praktyk dotyczy konsekwencji, wynikających z niewywiązania się przez konsumenta z zobowiązań określonych w umowie. Postanowienie uprawnia przedsiębiorcę do pobierania nadmiernie wygórowanych odsetek, gdy konsument zalega z płatnością czesnego.

Ponieważ zakwestionowane postanowienia są ważne zarówno dla osób, które realizują umowy, jak i dla osób, które będą korzystać z usług przedszkola, dlatego też zakwestionowane praktyki naruszają interesy konsumentów, którzy zawarli umowy, a także przyszłych potencjalnych klientów. Tym samym oferta korzystania z usług przedszkola niepublicznego skierowana jest do nieograniczonej grupy konsumentów.

W wyroku z dnia 10 kwietnia 2008r. sygn. akt III SK 27/07 Sąd Najwyższy stwierdził co następuje. „Zdaniem Sądu Najwyższego, sformułowanie z art. 23a ust. 1 uokik „nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów” należy rozumieć w ten sposób, że liczba indywidualnych konsumentów, których interesy zostały naruszone, nie decyduje o tym, czy dana praktyka narusza zbiorowe interesy konsumentów. Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest bowiem takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy, w taki sposób, że potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy”.

W trakcie postępowania przedsiębiorca zadeklarował zamiar dokonania zmiany treści umów w następujący sposób (Karty nr 18, 27).

Przedsiębiorca poinformował o planowanym wyeliminowaniu z obrotu zakwestionowanych postanowień. Nowe umowy zawierane z konsumentami nie będą posiadać zakwestionowanych postanowień. W oparciu o nowy wzór umowy mają być zawierane umowy dopiero w okresie październik / listopad.

Równocześnie poinformowano, iż aneksy do umów realizowanych w roku szkolnym 2008/2009 zostały przekazane rodzicom osobiście lub wysłane listami zwykłymi w dniu 15.09.2008r. Zadeklarowano, iż prawdopodobnie do 30.09.2008r. aneksowanie umów zostanie zakończone.

W związku z tym, że przedsiębiorca przejawia inicjatywę mającą na celu eliminację działań powodujących naruszenie prawa, istnieje możliwość skorzystania z instrumentu przewidzianego w art. 28 ust. 1 ustawy antymonopolowej, który stanowi, że jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione - na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art.

100 ust. 1, lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania - że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Z uwagi na to, że w toku niniejszego postępowania uprawdopodobniono, iż doszło do naruszenia art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz ze względu na fakt, że przedsiębiorca przedstawił nowy wzorzec umowy, którego zapisy są prawidłowe i zapewniają ochronę konsumentom w zakresie objętym postępowaniem, istnieje możliwość skorzystania z uprawnienia wynikającego z art. 28 ustawy antymonopolowej. Celowa i uzasadniona jest akceptacja propozycji przedsiębiorcy, z której wynika zamiar wycofania z dniem 30.09.2008r. z użycia zakwestionowanych postanowień.

Dodatkowo na podstawie art. 28 ust. 2 i 3 ustawy antymonopolowej określony został ostateczny termin wykonania decyzji do dnia 28.11.2008r. Nałożony został obowiązek złożenia do dnia 12.12.2008r. sprawozdania o zrealizowaniu przyjętego zobowiązania, przy czym sprawozdanie powinno zawierać:

- informację o zawarciu nowych umów lub podpisaniu aneksów z wszystkimi konsumentami, których dzieci kontynuują uczęszczanie na zajęcia w przedszkolu w roku szkolnym 2008/2009,
- potwierdzenie zawarcia nowych umów lub podpisania aneksów z konsumentami, których dzieci kontynuują uczęszczanie na zajęcia w przedszkolu w roku szkolnym 2008/2009 wraz z kopiami przykładowych 3 podpisanych nowych umów lub aneksów,
- potwierdzenie zawarcia nowych umów z konsumentami, których dzieci rozpoczęły lub rozpoczną później naukę w przedszkolu wraz z kopiami przykładowych 3 podpisanych nowych umów.

Organowi antymonopolowemu należy przedstawić informacje o wykonaniu zobowiązania określonego w pkt I sentencji decyzji do dnia 12.12.2008r.

Wobec powyższego orzeka się jak w pkt I i II sentencji decyzji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 Kpc – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach.

Dyrektor Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach
Maciej Frągsztajn